

Frode Lund (1900–1980)

Af *Birger Isaksen*

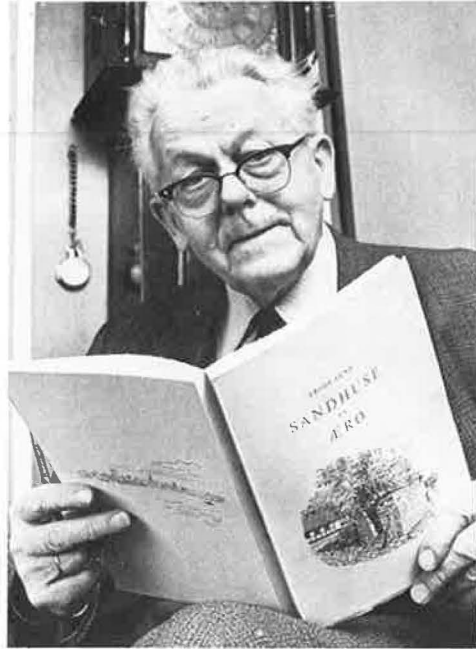
En kendsgerning er det, at der i tidens løb har været ikke så få folkeskolelærere, som i deres fritid har gjort et godt stykke arbejde, dels som lokalhistorikere og dels som udøvere af diverse former for kunst. Det gælder bl.a. Frode Lund, som på Fyn skabte sig et navn som tegner, og som vi i det følgende vil fokusere på.

Han blev født den 10. marts 1900 i Vindinge ved Nyborg som søn af lærer Peter Lund og Maren Jørgensen. Tidligt udviste han stor lyst til at tegne. Men havde han fået en tegning gjort færdig, var han bange for, at nogen skulle få resultatet at se, fremgår det af hans optegnelser,¹ som tilhører datteren Aase Lund. Som tiden gik, blev han dog befriet for denne angst, og en dag dekorerede han de kalkede vægge i vaskehuset med kopier fra Klods Hans og Blæksprutten. Ingen gjorde vrøvl herover; men vægprydelserne måtte han fjerne, da vaskehuset på ny skulle tages i brug.

Egentlig tegneundervisning modtog Frode Lund ikke i sine drengeår og første ungdomstid, der bl.a. gik med at hjælpe til i et gartneri, hvor det især var planter og blomster, som havde hans interesse. Tegneundervisning fik han først, da han i 1919 – efter faderens ønske – blev elev på Odense seminarium, hvor han til tegnelærer fik Helene Hansen, der blandt de vordende lærere gik under navnet »Tegne-Hansen«. Da han syntes godt om hendes undervisning, varede det ikke længe, før han blev hendes fan. »Desværre«, bemærker han i sine optegnelser, »blev jeg hendes smertensbarn ved eksamen, idet jeg begik en grov fejl ved den forbistrede trillevogn, der til Helene Hansens skræk var blevet vor eksamensopgave. Hun græd så inderligt over mig, at tegneinspektør Jensen lod sig bevæge til, at der blev sendt bud efter hele min årsproduktion, der helst skulle bevise, at jeg virkelig kunne tegne – Jo, jeg (eller H. H.) fik ug- i eksamenskarakter. Hjertelig tak, Helene Hansen, selv om det var helt ufortjent!«.²

Sin lærereksamen fik han i 1922, men allerede året før – i sommerferien – deltog han sammen med sin klassekammerat A. Thierlein i et

Frode Lund (1900–1980)

Tegneren Frode Lund (1900–1980), fotograféret efter at være blevet pensioneret og have udgivet bogen om Ærø's sandhuse.

tegnelærerkursus i Slagelse, som han senere supplerede med et treårigt kursus i tegning, som ligesom det førstnævnte kursus blev afholdt i sommerferierne, og som var bekostet af staten. Tegneriet havde således bemægtiget sig Frode Lund mere og mere.

Dog, efter bestået lærereksamen var der andet, som optog ham nok så meget: at få en stilling, der kunne give ham det daglige brød. Lang tid skulle der ikke gå, før han fik sit ønske opfyldt, for allerede samme år (1922) blev han kaldet til andenlærer ved Rønbjerg skole,³ en mils vej sydvest for Skive.

Opholdet her behagede ham dog ikke ganske i den første tid. Egnen og naturen forekom ham trist. Men en skønne dag blev han klar over, at såvel heden som Flyndersø, der strakte sig ind i sognet mod sydvest, ikke var uden skønhed. På sin cykel kørte han da ad hedestien til Flyndersø for at male. Da han havde lært en fynsk farvehandler ved navn Runebøl-Rasmussen at kende, som drev forretning i Skive, fandt turene hyppigt sted, idet hans nye bekendt også gav sig af med at male.

Om denne periode skrev Frode Lund mange år efter:

»Vi diskuterede og kritiserede eller beundrede hinandens produk-

Skydebjerg præstegård, tegning af Frode Lund 1933.

ter og havde deraf megen moro vel vidende, at vi rangerede i bunden af amatørfolket«.

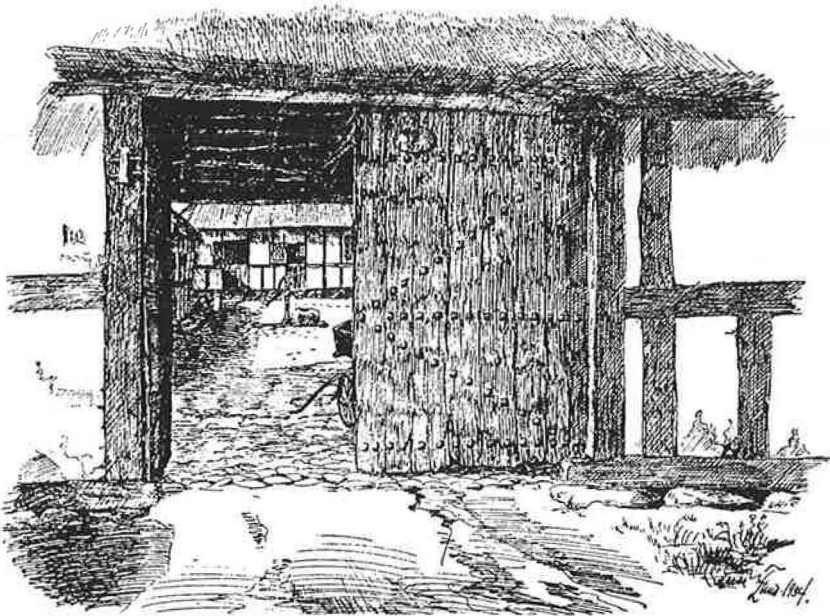
Og Lund tilføjede:

»Det blev også en yderligere inspiration at møde kunstmaler Mogens Ege, der havde opholdt sig en del år på Lyø. Han forkyndte gavmildt sine meninger om farvebehandling og motivopbygning«.⁴

Vist havde opholdet på Skive-egnen sine lyse sider, men som tiden gik, blev Frode Lunds ønske om at vende tilbage til Fyn mere og mere brændende. Og skæbnen var ham venlig stemt. 1924 kunne han nemlig forlade Rønbjerg og sætte kursen mod Fyn, hvor han havde fået ansættelse som andenlærer ved Ore skole (på Brenderup-egnen).

1924 var også det år, da Frode Lund giftede sig. Hans bryllup stod den 10. august, og hans udkårne var Asta Askholm, en datter af lærer R. Askholm på Lyø. Frode Lund havde lært hende at kende i seminarietiden, da Asta uddannede sig til forskolelærerinde på Odense seminarium. Efter dimissionen i 1922 havde hun været ansat ved Ørby skole i Haderslev amt.⁵

Vielsen fandt naturligvis sted i Lyø kirke. Ret en højtidssdag var det.

Nagleport fra Helnæs, tegning af Frode Lund 1934.

Fra gårde og huse var man mødt op i kirken for at overvære Astas bryllup. Som ved andre bryllupper på Lyø havde Asta betalt sin brudgoms tøj, en skik, som var meget gammel på Lyø. Mange gode ønsker for brudeparret blev udtalt, da vielsen var ovre, og da det forlod Lyø. Stor var glæden hos øens beboere, når parret senere (med børnene) gæstede Lyø. Og det skete tit.

De nygifte gik nu i gang med at indrette deres hjem i Ore, og Frode Lund tog fat på undervisningen. Ingen vanskeligheder var der; børnene blev snart glade for deres nye lærer; hans tegninger på tavlen henrykkede dem.

Apropos tegning, så varede det ikke længe, før naturen og de gamle fynske bindingsværkshuse inspirerede Frode Lund til at bruge pen og tegneblok. Hans første motiv var væverens hus, der lå i et vejsving nær Ore skole. Da tegningen var færdig, kom han på den tanke, at det måske var et forsøg værd at sende den ind til Fyns Venstreblad. Som tænkt så gjort. Tegningen gik til bladets redaktør, som straks gjorde brug af den og bad om at få flere tegninger.⁶ Dette blev indledningen til et samarbejde, som kom til at strække sig over et længere tidsrum, og som først ophørte, da der opstod vanskeligheder for bladet.

Men hermed blev der ikke sat punktum for Frode Lunds virksomhed som bladtegner. Næppe havde han sagt farvel til Venstrebladet, før han blev knyttet til Fyns Tidende, hvortil han i årenes løb leverede omkring 1000 skitser. Det var en god tid for Frode Lund, for ledelsen af bladet gav ham frie tøjler, så han selv kunne bestemme, hvad han ville lave og sende ind til bladhuset på Fisketovet. Kun en enkelt gang meldte der sig en forhindring. Det var i 1945, og det drejede sig om en tegning, hvis motiv var en skønnert, som lå i Egersund med flere teglværker i baggrunden, og som var i færd med at laste mursten. Da bladets faktor, Carl Frederiksen, fik Frode Lunds tegning i hånden, indså han straks, at det kunne være farligt at offentliggøre den. Hvem kunne vide, om Egersund ikke ville blive et bombemål for englænderne. Tegningen blev da lagt til side, men året efter kom den i avisen.

Ud over bladtegner-virksomheden, der strakte sig over cirka 40 år, beskæftigede Frode Lund sig med andre opgaver i den tid, han var lærer i Ore. Først og fremmest med ting, som vedrørte Ore sogn, og som han udmøntede i flere artikler, som blev trykt i H. C. Frydendals månedsskrift »Fynsk Hjemstavn«, der begyndte at udkomme i 1928.

Lunds første artikel var »Minder fra Hør dyrkningens Tid i Ore Sogn«,⁷ hvor han giver en saglig beskrivelse af de ting, man brugte, når man tilvirkede hør: en hørovn og en hørbrowe (hørbryder). Hans fine tegning af den gamle hørovn i Skaastrup har sikkert givet flere af tidskriftets læsere lyst til at gå i gang med artiklen.

En længere artikel er »Humleavl og Humleprang«,⁸ hvortil Frode Lund havde indsamlet mange oplysninger hos egnens beboere. Det er en interessant og godt skrevet artikel, der bringer så godt som alt om emnet humle. Også denne artikel er illustreret med en tegning fra Skåstrup, nemlig en »Humlehave ved Vintertid«, hvor de sammenstilte humlestænger straks tiltrækker sig opmærksomheden.

Også et par kulturhistoriske artikler om »Skove og Skovbrug i Ore Sogn«⁹ samt »Træk af Landsbyforhold i Ore Sogn«¹⁰ fortjener at nævnes, idet de begge bringer meget værdifuldt stof og er nydeligt illustreret af Frode Lund, der med sine snit fra Skaastrup og Oregård afslører en ikke ringe evne til at opbygge og levendegøre et motiv. Da begge artikler først blev offentliggjort i Fynsk Hjemstavn, efter at han i 1931 havde forladt Ore og var blevet førstelærer ved Turup skole ved Assens, er de et smukt vidnesbyrd om Frode Lunds hengivenhed for Ore.

Motiver til sine tegninger fandt Frode Lund ikke blot på Nordfyn, men også på Lyø, når han og Asta besøgte hjemmet i Lyø skole, hvor der for Lund var god lejlighed til at udveksle tanker og meninger med sin svigerfar, når han tumlede med en ide. Askholm var lydhør; han

Kærum kirke, tegning af Frode Lund 1935.

arbejdede selv med lokalhistoriske emner, så de to mænd kom hurtigt på bølgelængde. Og på forskellig vis støttede de hinanden. Da Askholm havde skrevet sine artikler om »Præsterne Aabye paa Lyø« og »Fra Armod til Velstand«, som begge blev trykt i Fynsk Hjemstavn, var Frode Lund straks rede til at illustrere dem. Til den førstnævnte artikel lavede han således en fin og yndefuld tegning af præstegårdens ene længe, til den anden blev det et kik ind i Lyø by, hvor man ser gaden sno sig mellem de stråtækte gårde og huse.

En stor sorg for familien og for de mange hjem på Lyø var det, da man erfarede, at R. Askholm var død i Odense den 26. maj 1936. En overordentlig afholdt lærer havde han været i de mange år, han havde virket på Lyø, fra 1897 til 1934. Skolebørnene elskede ham, og de gav ham i årenes løb et væld af smukt udskårne gækkebreve, som Frode Lund beskrev mange år senere i sin artikel »Gækkebreve på Lyø«¹¹

1931 blev Lunds arbejdsplads altså Turup. En ny egn kom han til, som han dog snart blev fortrolig med. Historisk interesseret, som han var, optog den gamle landmålergård i Gummerup ham meget. Endnu før den blev indviet til museumsgård (den 7. juni 1931), lavede han et par tegninger af stuehuset og smøgen ved gårdens østre længe, der begge blev brugt som illustration til Olaf Andersens artikel om Land-

Twillingegård i Hesse, Vedtofte sogn, tegning af Frode Lund 1936.

målergården i Fynsk Hjemstavn for marts 1931. Senere var Frode Lund en tid medlem af bestyrelsen (forretningsudvalget) for Vestfyns Hjemstavnsforening og ydede på forskellig vis museumsgården sin støtte.¹²

Over alt dette glemte han ikke sit eget sogn. Tværtimod var han levende optaget af alt, hvad der angik Turup. Og hvad han så og hørte, når han kom omkring i sognet, nedskrev han med henblik på en senere offentliggørelse. Af sådant stof kan nævnes hans optegnelser om smørkærning og ostelavning i Turup sogn, der blev til en god og interessant artikel, som kan læses i Fynsk Hjemstavns 2. hæfte 1937. Et par tegninger af et sikar og en smørkærne fra Hjemstavnsgården ledsager teksten.

På dette tidspunkt havde Frode Lund i nogen tid gået med en tanke, som så småt var begyndt at tage form. Den angik de gamle fynske vandmøller, som efter Frode Lunds mening ville forsvinde totalt en skønne dag. Var det ikke synd og skam, hvis dette skete? Og var han ikke manden, der burde påtage sig den opgave, at møllerne – i hans streg – blev bevaret for eftertiden?

Tegning af Frode Lund, 1941.

Som tænkt så gjort. En dag i 1937 opsøgte han Turup vandmølle (alerede i 1935 havde han tegnet møllens slibesten) og tegnede møllens bagsluse, senere fulgte tegninger af selve møllen og mølleåen samt tegninger af forskelligt tilbehør i møllen. Derpå satte han kursen mod andre vandmøller, hvilket var et overkommeligt arbejde, da han kunne gøre brug af sin vogn. Men da krigen kom, og bilerne blev klodset op, havde han ingen anden udvej end at ty til sin cykel, hvilket dog på ingen måde var ensbetydende med, at han indstillede sin virksomhed. Tværtimod udviste han under besættelsen en ikke ubetydelig energi, så tallet på hans mølle-motiver voksede støt. Og da en snes år var gået, havde han fået tegnet langt over halvdelen af de fynske vandmøller. Godt for det, for en skønne dag måtte Frode Lund forlade Turup, da han ikke kunne tænke sig at blive knyttet til en ny og større skole på grund af Turup skoles nedlæggelse. Han valgte da at søge et nyt embede, det blev førstelærerembedet ved Skovby skole på Ærø, som han tiltrådte i 1958.

Fyn blev naturligvis ikke glemt. Både for Asta og Frode Lund havde

årene i Turup været en god tid. Og en lykkelig arbejdsperiode for Lund. Ud over de mange møllemotiver havde han også fået lavet nogle dejlige tegninger til altertæpper, der kom til at pryde kirkerne i Turup, Dreslette, Bregninge og Løgismose kapel.¹³

Men de fynske vandmøller kunne Frode Lund fra nu af ikke længere vi sin tid og sine kræfter. Når undtages en tegning af Bækgårdens mølle i Bregninge sogn (fra 1959), kom der ikke flere af den slags tegninger fra Frode Lunds hånd. Og en fortsættelse lå ikke lige om hjørnet. Det vidste Frode Lund.

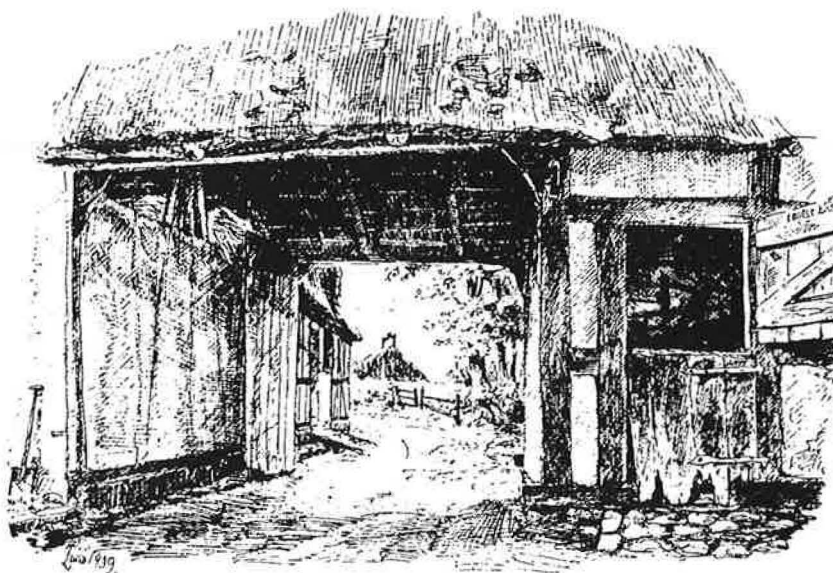
Men uvirksom kunne han ikke sidde hen, når skoledagen var ovre. Men hvorfor skulle han også det, når der var nok af motiver på Ærø? Det indså han snart, og en skønne dag var han travlt optaget af at tegne rundt omkring på øen. Når vejret ikke lagde hindringer i vejen, kørte eller gik han ud i landskabet. Altid med skitsebogen i lommen.

En overgang var det øens otte teglværker, som havde fanget hans opmærksomhed. Ganske vist var de blevet nedlagt forlængst, men endnu var der vidnesbyrd om deres eksistens, ligesom flere af ærøboerne kunne meddele træk af deres historie. Der var således gode muligheder for at skrive de nedlagte teglværkers historie, hvilket Frode Lund dog først gik i gang med lidt senere, idet han på denne tid også arbejdede på en artikel om »Lersløjld på Ærø«.¹⁴ Først året efter, i 1968, blev hans artikel om »Teglværker på Ærø« trykt i Fynske Minder, illustreret med tegninger, der var typiske for Frode Lund. Men på dette tidspunkt var Frode Lund ikke længere på Ærø. På grund af sygdom havde han i 1965 taget sin afsked som lærer og var flyttet til Sværup ved Odense.

Men tomhændet vendte han ikke tilbage til sin fødeø. Ud over de ting og sager, som man nu engang tager med sig, når man flytter, havde han også flere pennestreger og tegninger af Ærø's gamle sandhuse. Det var altsammen ting, som han kunne ønske sig at få udgivet ved lejlighed.

Og det skete. 1966 kom »Pennetegninger«, udgivet af Bogtrykhuset i Odense. En nydelig og fin publikation, hvor man ret fornemmer Frode Lunds glæde ved at tegne. Og i 1969 fulgte »Sandhuse på Ærø«, der er gjort med stor flid og interesse for emnet. Ud over tegningerne af de eksisterende sandhuse, der i 1800-tallet blev brugt til at opbevare det sand, som man strøede på stuegulvene, kom Frode Lund således med diverse oplysninger om hvert enkelt hus, f.eks. beliggenhed, størrelse, anvendte materialer og alder. Frode Lund havde ikke for ingen ting været »ærøbo«.

I tresserne var der også andet, som lagde beslag på Frode Lunds tid

Tegning af Frode Lund, 1939.

og kræfter: en række tegninger, som skulle bruges til en påtænkt publikation om Bregninge kirke på Ærø, der skulle skrives af præsterne N. Thyge Jensen og Finn Poulsen. Frode Lund påtog sig opgaven med stor glæde, fordi han vidste, at provenuet ved salget af bogen skulle tilfalde Bregninge kirke. Da bogen, som man havde givet titlen »Kirken i Bregninge sogn på Ærø« udkom i 1968, indeholdt den ikke færre end 43 tegninger af Frode Lund, som alle er vellykkede og præcise. En særlig fin tegning er »Udsigt fra Møllebakken over Vester Bregninge med kirken«, hvor bebyggelsen, kirkens gotiske spir og Østersøen i forning danner en helhed af en ikke ringe virkning. Iøvrigt har Frode Lund i sin streg ladet kirkens inventar og dejlige kalkmalerier fremstå på en sådan måde, at man selv får lyst til at bese tingene (hvilket naturligvis også har været hensigten med bogens udgivelse).

Over de mange opgaver, som Frode Lund havde påtaget sig, blev de fynske vandmøller ikke glemt. Tværtimod syslede han med sine møllemotiver, når tiden og forholdene tillod det. Men først i 1973 kunne han lægge sidste hånd på »Fynske Vandmøller«, der ved sin fremkomst fik en god modtagelse.¹⁵ Og ikke med urette, for det var virkelig lykkedes Frode Lund at skabe et smukt og i sin art ret enestående

Den slyngede bivej ind mod Hårby vandmølle, tegning af Frode Lund.

værk. Ikke færre end 455 motiver bringer værket, og ikke en eneste af de 325 eksisterende møller er glemt. Med deres gamle bindingsværksbygninger ved vandløbet og med deres vandhjul og kværne står de som smukke og interessante fortidsminder, der fortjener vor opmærksomhed. Det gælder ikke blot den enkelte mølles in- og eksteriør, som værket bringer tegninger af, men også de forskellige møllerredskaber, der i Frode Lunds streg giver os et indblik i møllerens daglige arbejde.

Et fint og gedigent værk, hvor idyllen har fået en fremtrædende plads, er »Fynske Vandmøller«. Utvivlsomt det bedste, som Frode Lund har skabt som tegner. Men forties skal det ikke, at værket har en mangel: det bringer ingen oplysninger om den enkelte mølles historie. Frode Lund var selv klar over denne skavank, men trøstede sig med, at der skulle et helt liv til, hvis møllernes historie skulle udredes.

Da værket så dagens lys, stod det på dette tidspunkt ringe til med Frode Lunds helbred. Boghandler Poul Chrstrup i Odense påtog sig da den opgave at lede salget, hvad Frode Lund var meget glad for. Senere fik han det vel lidt bedre; men tegnevirkensomheden kunne han ikke længere varetage som før. Dog lykkedes det ham i 1976 at få sam-

Gadeparti fra Skovby, Ærø, tegning af Frode Lund 1960.

let nogle skitser, som udkom under titlen »Pennestreger II«... De blev en smuk afslutning på hans lange periode som tegner.

Overmåde virksom og energisk havde han været hele sit liv.¹⁶ Gennem flere år havde han bidraget med tegninger til Dansk Børneblad, ligesom han fra 1925 til 1974 betænkte Aarsskriftet for Odense Seminariums Elevforening med mange kærkomne bidrag. Desuden illustrerede Frode Lund gennem årene adskillige publikationer med vignetter og diverse tegninger, som ikke forblev upåagtede.

Heller ikke som udstiller lå Frode Lund på den lade side. Allerede i 1925 arrangerede han to udstillinger med egne arbejder: en i Fåborg og en i Tommerup, og de følgende år indtil 1976 udstillede han forskellige steder, f.eks. i København, i de fynske byer og i forskellige fynske skoler. Hvad han havde at byde publikum, var ikke blot pennetegninger, men også træsnit, raderinger og oliebilder (sidstnævnte dog i et beskedent omfang). Hans kunstneriske udtryksmidler var således ikke få, og for de mennesker, der indfandt sig på hans udstillinger, var der både interessante og spændende ting at tage i øjesyn.

På den hjemlige front havde såvel Asta som Frode Lund ikke lutter lyse dage, idet de begge måtte kæmpe med et dårligt helbred. Efter-

hånden blev det så ringe med helbredet, at de så sig nødsaget til at gøre forandring, hvorfor de i 1975 afhændede deres hus og store have i Sværup og flyttede til det nærliggende Bredbjerg. Da helbredet stadig blev dårligere, rykkede de teltpælene op og slog sig ned på Teglgården i Middelfart, hvor Frode Lund døde den 25. februar 1980. Han fik en smuk omtale i dagspressen¹⁷ og blev stedt til hvile i familiegravstedet på Lyø kirkegård, hvor også Asta fik sit sidste hvilested, da hun var død den 26. november 1981.

Frode Lund endte således sine dage i den landsdel, hvor han var født og vokset op. Et beskedent og hjertevarmt menneske var han, afholdt af alle, der lærte ham at kende. En ægte fynbo, der blandt andet kunne more sig med at nedskrive, hvad han hos sine landsmænd havde hørt af fynske udtryk og talemåder,¹⁸ og som i sit kunstneriske virke tilstræbte at åbne folks øjne for nogle af de mange kulturhistoriske minder, som han havde fundet på sin vej gennem livet.

I anledning af Frode Lunds 75-års fødselsdag bragte Fyns Tidende følgende digt, skrevet af Erik A. Mogensen, Hjelmerup:

Til tegneren Frode Lund

*Med pæn og tusch i herlig streg
har du bragt mange glæde.
Dit kunstnerliv blev til en leg
i perspektivets sæde.*

*Hvor er det skønt at kikke på
– dit værk i fine streger –
man aner himlens lyseblå
og vinden, når den leger.*

*Men mest af alt jeg takker dig
for selve perspektivet,
der ofte har fortryllet mig
igennem hele livet.*

*Jeg takker dig af hjertens grund
og håber, end du leger
med kunstnersind i mangel stund
med dine skønne streger.*

Noter

1. »Med tegnegrej i beredskab. Et forsøg på at erindre«, s. 1.
2. Samme, s. 3.
3. Jfr. Danske Historikere 1965, s. 102.
4. Note 1, s. 4.
5. Jfr. Odense Seminarium gennem 50 Aar, s. 98.
6. Note 1, s. 4.
7. Jfr. Fynsk Hjemstavn, udg. af H. C. Frydendal, 1928, 2. 113–116.
8. Samme, 1930, s. 81–89.
9. Samme, 1932, s. 177–182.
10. Samme, 1934, s. 49–54.
11. Jfr. Fynske Minder, 1972, s. 103–112. Udst. på Næsby bibl. 1984.
12. Til basaren på Landmålergården den 12. juli 1936 havde han bl.a. skænket flere smukke tegninger.
13. Oplyst af datteren, fru Aase Lund, Næsby.
14. Jfr. Arv og Eje, 1967, s. 18–34. – Frode Lund lavede selv flere ting i ler til eget brug, f.eks. et testel (Aase Lund).
15. Jfr. Hans Henrik Jacobsens anmeldelse i Fynske Årbøger, 1973, s. 130 – Et 2. oplag af værket kom i 1977. Fra 12. juni til 18. juni 1984 var originaltegningerne til Fynske Vandmøller udstillet på Næsby bibliotek, hvor de med stor interesse blev studeret af mange besøgende (afdelingsbibliotekar Peter Hansen).
16. Ved sin død efterlod Frode Lund sig ikke færre end 24 skitsebøger samt flere brugsting, som han selv havde lavet, f.eks. et par stole med udskæringer og en pegepind med en udskåret ugle til brug i skolen (Aase Lund).
17. Nekrolog i Fyens Stiftstidende 28. februar 1980.
18. Jfr. artiklen »Fynske Udtryk og Talemaader« i Fynsk Hjemstavn, 1935, s. 113–115.